

Dicat Israel, omnibus infirmiores fuimus.
 Qui confidunt in Domino, dominatore maximo,
 Ut mons Sion perpetuo non movetur ab aliquo.
 In convertendo Dominus captivitatem protinus
 Sion, satis in omnibus consolati nos fuimus.
 Nisi Deus [*Id.*, Dominus] *ædificaverit*, atque nos conservaverit,
 Vanum est opus omnium, domus ædificantium.
 Beati filii hominum [*Id.*, omnium], qui suum *timent Dominum*,
 Quique in via angusta, fide ambulant robusta.
 Sæpe me expugnaverunt, nec potuerunt adversarii,
 Sed cessaverunt continuo, confortante me Domino.
 De profundis suppliciter ac fideliter clamavi,
 Ad te Deus [*Id.*, Dominus] victoriæ, Pater perennis gloriæ.
 Non est elatum in me cor meum superbia,
 Neque interius altus fui sensibus.
 Memento mei, Domine Deus [*Id.*, Dominator], cœli de vertice,
 Cui astant millia millium ministrantium,
 Ecce quam bonum, sublime, et quam jucundum utique,
 Fratres in unum vivere, summaque vita sedere.
 Ecce nunc omnes famuli, stantes in domo Domini,
 Benedicite Dominum dierum omnium.
 Patrem precor potentiæ, principemque scientiæ,
 Ut per hos ter quinos gradus, cœlos possim conscendere.
 Et per loca ætheria, vehar ad refrigeria,
 Ut merear præmia possidere eximia

391 OPUSCULUM TERTIUM.

COMPENDIUM IN CANTICUM CANTICORUM.

MONITUM PRÆVIUM.

Scriptisse beatum Alcuinum brevem in Cantica canticorum commentarium ipse ejus Vitæ scriptor disertis verbis testatur : « In Proverbiis, inquit, Salomonis, et Ecclesiastæ, in Canticisque canticorum (scripsit) luculenta sub brevitate. » Idipsum confirmant aliquot mss. codices, in quibus similem commentarium sub nomine Alcuini contineri industrii quidam bibliothecarii fidem faciunt. Sic in catal. mss. collectionis Harlejanæ, vol. I, notatur cod. 212 membr. in 4°, continens n. 2 Commentarium Alcuini in Cantica cant., qui fol. 100 b, ab his verbis initium capit : *Incipit liber Cantici canticorum, i. e. meliora meliorantium, sicut Sancti sanctorum.* Similiter in catal. mss. Angliæ et Hiberniæ, edit. Oxonii 1679 fol. inter codd. russ. bibliothecæ Jacobææ n. 8676 recensetur, *Albini Commentarius in Cantica canticorum.* In bibliotheca San-Laurentiana Leodii ord. S. Bened. exstat : *Alcuinus seu Albinus super Ecclesiasten et Cantica canticorum.* Clarissimus pariter ac celeberrimus Montefauconius, tom. I et II Bibl. bibliothecarum, plures codices, eundem commentarium continentes, summa fide recenset, tom. I, pag. 628, scribit : « In bibliotheca regis Angliæ : *Alcuini in Cantica.* » Tom. II, pag. 1202 : In bibl. Gemmeticensi : *Alcuini Expositio in Cantica canticorum.* » Pag. 1222. « In bibl. S. Albini Andegavensi : *Expositio Alcuini in Cantica canticorum.* » Pag. 1230 : « In bibl. Monast. S. Audonei Rothom. : *Alcuinus in Cantica canticorum.* » Pag. 1233 : « In bibl. monast. B. V. de Becco : *Brevis Expositio in Cantica canticorum, nomine Ecclesiæ et Synagogæ.* Est Alcuini abbatia, ut ibidem notatur. » Pag. 1284 : « In bibl. Divio-Benigniana : *Albini Expositio Cantici*

• Tom. IV, pag. 305, 335 et 336.

A canticorum. » Pag. 1342 : « In bibl. abbatiæ Savinianensis ord. Cisterc. : *Alcuinus in Cantica canticorum.* » Pap. 1361 : « In bibl. monast. S. Michaelis in periculo maris : *Expositio Alcuini super Genesis. in Cantica canticorum.* » Demum in Ecloga Oxonio-Cantabrigiensi, seu catalogo mss. Angliæ, Alcuino tribuitur *Compendium super Cantica canticorum*, quod fortassis idem est cum Compendio a cl. Patricio Junio edito, quod hic exhibemus.

Huic mss. codicum fidei pondus addunt celeberrimi scriptores, Helinandus apud Vincent. Bellov., lib. xxiii Spec. Histor., cap 173; Trithemius, lib. de Script. eccl. et lib. II de Viris illustr. O. S. B., cap. 26; Joan. Baleus, centur. II Script. Britan.; Conrad. Licostenes in Epitome Bibl. Conradi Gesneri; Possevinus in Appar. sacro, tom I.

Mirum eruditos Hist. Litt. Franciæ scriptores hæc, quæ præmisimus, testimonia insuper habuisse ac negasse a quod e penna Alcuini integer aliquis commentarius in Cantica canticorum fluxerit, et quod omnis ejus labor in prædictum librum intra expositionem unius versiculi 6 capitis VI in epist. ad Daphnin suum discipulum, in fine hujus opusculi exhibenda, contentam, constiterit. Hanc enim interpretationem adducta testimonia, quæ non de expositione unius tantum partiæ seu versiculi Cantici canticorum, sed de commentario in Cantica canticorum, hoc est, integrum hunc librum loquuntur, minime admittunt. Magis falluntur iidem viri, alias doctissimi, dum admodum confidenter asseverant, loc. cit. pag. 336. Compendium illud in Cantica cant., quod anno 1638 Londini cum commentariis Gilberti Foliot, a Patricio Junio editum est, nihil aliud esse quam eandem ad Daphnin epistolam. Præceptum enim hoc judicium solo

ejus editionis, cujus quidem præfatis viris alias sane egregiis copia non fuit, intuitu refellitur.

Certum igitur, fide saltem historica, esse debet, Alcuinum nostrum non tantum aliquam particulam, sed integrum librum Cantici canticorum brevi stylo, seu, ut Vitæ ejus scriptor loquitur, *luculenta sub brevitate* exposuisse. Nunc inquirendum restat, utrum Compendium hocce, quod ex editione Londinensi, a Patricio Junio curata, exhibemus, sit ille ipse labor quem Alcuinus in illo libro exponendo posuit? Pro Alcuino pugnat auctoritas viri cl. Patricii Junii bibliothecarii regii, et veterum monumentorum scrutatoris seduli, qui illud Compendium sub nomine Alcuini, absque hæsitacione, e bibliotheca regia, primo in publicum protulit ^a; quod eum haud facturum fuisse merito præsumitur, nisi fide cujusdam **392** codicis ms., omni novitatis aut corruptionis suspicione carentis, fuisset suffultus. Huic auctoritati robor addit codex ms. 69 bibliothecæ regię Vaticanæ, in-8°, sæc. x exaratus, cujus mihi copia facta est ab em. D. cardinali Passioneo, tunc illius bibl. præfecto, etiã post fata in republica litteraria summls laudibus celebrando: in quo codice idem Compendium, paucis, quæ notamus, mutatis, non quidem præfixo nomine, inter epistolas tamen Alcuini comprehenditur. Stylus denique quo iste commentarius exaratus est a stylo Alcuini minime abhorret, quamvis idem in suis commentationibus, ubi plerumque, more illius ævi, priorum Patrum sententiæ deflorantur, constantem characterem, ut in epistolis e proprio genio, scriptis, non servet.

Et hæc quidem fundamenta sat firma esse nemini non videbuntur, ut hoc expositionis Cantici canticorum Compendium Alcuino, tanquam vero auctori, attribui absque allucinationis periculo possit. Fateor equidem, mihi de vero hujus commentationis auctore quoddam dubium injectum fuisse, dum Angelomi abbatis Luxoviensis Stromata in Cantica canticorum, tom. XV Bibl. SS. PP. edit. Lugdunensis, pag. 415 et seqq., pervolvendo reperissem, ibidem hanc nostram Expositionem, maximam partem, quoad sententias et ipsa etiam verba contineri. Animadvertens tamen Angelomum omnia pene quæ seu in libros Regum, seu in Cantica canticorum, commentatus est, *ex aliorum doctorum et expositorum dictis mutuasse, atque a disertissimo magistro* (ipso Alcuino fortassis) *aure accommodante, didicisse*, prout ipse in præfatione apologetica in libros Regum proficitur; perpendens præterea, Angelomum initium quoque sui in Cantica canticorum commentarii ab illis verbis: *Tribus nominibus vocatum fuisse Salomonem Scripturæ manifestissime docent*, etc., ex initio commentarii Alcuini in Ecclesiasten accepisse, facile conceptum antea dubium excussi; ut jam minime dubitem quin ea quæ in commentario Angelomi cum hocce Compendio concordant, ab eodem quoque mutuata sint; et nihil me moretur quominus Alcuinum verum hujus in Canticum canticorum Compendii auctorem ceuseam; fretus nimirum scriptorum superius citatorum testimonio, et fide plurium codicum mss., præprimis Vaticanani, quo hic utor; et Anglici, quo usus est celeberrimus D. Patritius Junius.

CARMEN

In Codice Vaticano præfixum sequenti commentariolo.

Hunc cecinit Salomon mira dulcedine librum,

^a Titulus libelli rarissimi, a viro illustri et bono rei literariæ nato, D. Christiano Friderico Temlero Hafniensi, potentissimo Danorum regi ab epistolis sanctionibus, dono accepti, est: *Gilberti Foliot episcopi Londinensis Expositio in Canticum canticorum, una cum Compendio Alcuini; nunc primum e bibliotheca regia in lucem prodit, opera et studio Patricii Junii bibliothecarii regii*. Ibidem pag. 275, incipit: *Alcuini Compendium in Canticum canticorum. Londini, ex ty-*

A Qui tenet egregias Sponsi Sponsæque camenas,
Ecclesiæ et Christi laudes hinc inde canentes;
Et thalami memorat socios sociasque fideles.
Has rogo menti tuæ, juvenis, mandare memento,
Cantica sunt nimium falsi hæc meliora Maronis.
Hæc tibi vera canunt vitæ præcepta perennis;
Auribus ille tuis male frivola, salsa [*F., falsa*] sonabit.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Osculetur me osculo oris sui*. Synagoga Deum incarnari desiderat, ac venienti devota charitate occurrit. Hujus vox prima sonat in Cantico amoris; cui cum prophetæ sancti viam vivendi crebro demonstrarent, ejusque adventum, qui *tanquam Sponsus procedens e thalamo* mundum nova benedictione ditaret, ostenderent; vocibus præconum transitis, ipsius regis ac Salvatoris cepit desiderare præsentiam, dicens: *Osculetur me osculo oris sui*, quod est; non semper ad me erudiendam angelos, non prophetas destinet; veniat ipse aliquando, qui tam diu promissus est, præsentis suæ me luce illustret, ac velut osculum inferens, proprio alloquens ore me confortet, id est, me interrogantem de via salutis erudire non spernat. Quod esse impletum legitur in Evangelio: *Sedente Jesu in monte accesserunt ad eum discipuli ejus. Et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (Matth. v, 1). Dicit ergo: *Osculetur me osculo oris sui*. Id est, tangat me dulcedine præsentis suæ, quam sæpius a prophetis promissam audivi ^b.

393 *Quia meliora sunt ubera tua vino*. Dulcedo evangelicæ doctrinæ austeritate legali melior est. ^c *Vinum* fervorem scientiæ legalis; *Lac* dicit rudimenta fidei evangelicæ. Unde Paulus: *Lac vobis potum dedi* (I Cor. iii, 2), id est, escam. Meliora sunt ubera sponsi vino, quia quoscunque rudimenta fidei ex aqua et spiritu regenerant, vitæ cœlestis introitu aperto educant, quod longa legis observatio facere non valebat, Apostolo teste, quia ait: *Nihil ad perfectionem duxit lex* (Hebr. vii, 19). Per ubera doctores intelliguntur, qui nos potant lacte scientiæ.

VERS. 2. — *Fragrantia unguentis optimis* ^d. Ideo Spiritus sanctus unguentis comparatur, quia sicut unguentum sanat vulnus, ita Spiritus sanctus fugat ^D vitia, animas fovet et sanat. Bona erant unguenta quibus prophetæ et sacerdotes ungebantur in lege, sed meliora, quibus apostoli et successores eorum invisibiliter sunt uncti; de quibus Paulus: *Et qui nos unxit Deus, et qui signavit nos Deus* (II Cor. i, 21). Et Joannes: *Unctionem, quam accepistis ab eo, in vobis maneat* (I Joan. ii, 27). *Oleum effusum nomen*

pographio regie majestatis, 1638.

^b Codex Vaticanus post textum *osculetur*, etc., solum ultimam hanc expositionem habet: *id est, tangat me..... audivi.*

^c Cod. Vat. sequentia a verbo *vinum* usque ad *l-* nem omittit.

^d Cod. Vat., *Donis sancti Spiritus*. Omissis cæteris, usque, *Oleum effusum*.

tuum *. Redditio causæ est; non enim mirum est, A si membra illius unguentis redoleant, cum ipse ab unguento nomen acceperit. A chrismate Christus, id est, ab unctione unctus, quod nomen cum gratia Spiritus sancti in baptismo funditur in cunctos fideles. Unde Petrus: *Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute* (Act. x, 38). Et in Psalmis: *Unxit te Deus oleo gaudii præ consortibus tuis* (Psal. xlv, 7). Oleum dicit: non stillatum, sed effusum; non enim dat ei Deus ad mensuram spiritum, quia ipse est plenus Spiritu sancto. *Ideo adolescentulæ dilexerunt te*. Id est, electorum animæ gratia baptismatis renovatæ.

VERS. 3. — *Trahe me post te* ^b. Synagoga prius Deum venire, et osculum pacis sibi offerre postulabat; nunc Ecclesia jam venisse, jam ad cælos sciens rediisse, ut illum possit sequi, desiderat. Quod quia per se ipsam implere non potest, ejus, ad quem venire cupit, ductum implorat. *Trahe me post te*. Id est, quia sine te nihil possumus facere, precamur, nos ad te currentes tuæ protectionis dextra sustentas. Currere enim vel cursum consummare non possumus, nisi te duce et adjutore curramus. Unde Paulus: *Plus illis omnibus laboravi, non tamen ego, sed gratia Christi* (I Cor. xv, 40). *Curremus simul in odorem unguentorum tuorum*. Id est incremento donorum Spiritus sancti bene operando tecum, ad consortium cælestis Jerusalem festinamus, ut te ascendentem in cælum sequamur. *Introduxit me rex in cellaria sua*. Id est, in gaudia cælestis patriæ æterna ^c. Cellaria regis æterni gaudia sunt cælestis patriæ, in quæ nunc Ecclesia introducta est per fidem, introducenda plenius per rem. *Exsultabimus et lætabitur in te, memores uberum tuorum super vinum*. In te, non in nobis, memores per omnia fidei gratiam super legis doctrinam ^d, quod est dicere: nequaquam nos de perceptis extollimus, sed in omni, quod bene vivimus, de tua misericordia exsultabimus, memores, quanta pietate nos recreare, qualiter austeritate legis, gratia evangelicæ fidei dignatus es mitigare. *Recti diligunt te*. Nullus te diligit nisi rectus et nullus est rectus nisi qui te diligit.

VERS. 4. — *Nigra sum, sed formosa, filia Jerusalem*. Nigra sum in pressuris persecutionum, sed formosa in decore virtutum ^e. Quod est, nigra quidem in oculis persequentium appareo, sed ante Deum ornata decore virtutum refulgeo. *Sicut tabernacula Kedar* [Cod. Vat., Cedar], *sicut pellis Salomonis*. Kedar filius Ismaelis, quod **394** interpreta-

* Cod. Vat.: *A chrisma Christus, id est, ab unctione unctus, quod nomen cum gratia sancti Spiritus in baptismo funditur in cunctos fideles*. Cætera ommissa sunt, usque: *Ideo adolescentulæ*.

^b Cod. Vat.: *Ut te ascendentem in cælum sequar; aliis omissis, usque, Curremus simul*.

^c Cod. Vat. omittit ea quæ hanc not. sequuntur, usque, *Exsultabimus*.

^d Cod. Vat.: *Intende in nobis memor per omnia fidei gratiam super legis doctrinam*. Cætera desunt, usque: *Recti diligunt te*.

tur tenebræ. Dicit sancta Ecclesia se nigram ut Kedar, quia afflictionibus infidelium ita est obscurata, quasi totius mundi fieret inimica. Salomon et nomine, et vita pacificus erat, qui sibi tentoria de mortuorum animalium pellibus faciebat; ita Dominus Ecclesiam de illis animalibus sibi creat quæ desideria carnis in se mortificant; ergo est Ecclesia similis pellis Salomonis ^f.

VERS. 5. — *Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sol*. Id est, nolite mirari si hominibus despecta sim, quia æstus nimix persecutionis, vel amor Christi me decoloravit ^g. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me: posuerunt me custodem in vineis; vineam meam non custodivi*. Acerbitas persecutionis filiorum Synagogæ me fecit vineam Hierosolymis non custodire, sed multarum [esse] vinearum, id est Ecclesiarum, per orbem custodem ^h. Mater primitivæ Ecclesiæ Synagoga est, cui per prophetam dicitur: *Sion, tu vocaberis civitas, et mater civitatum* (Zach. viii, 3).

VERS. 6. — *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*. Indica mihi pastorem meum, quem tota anima diligo, et in quibus pascua [Cod. Vat., pascuam] et requiem habeat, ne æstu tentationum turbata, post sodalium, id est hæreticorum conventicula, eum quærere incipiam.

VERS. 7. — *Si ignoras te, o pulcherrima* [Cod. Vat., pulchra] *inter mulieres, egredere et abs post vestigia gregum*. Si ignoras te sub hujusmodi tentationis ditione [F., conditione] mihi esse sponsatam, egredere a meo consortio, et varios errantium actus sequere. *Et pascæ hædos meos juxta tabernacula pastorum*. Id est, perditos nutri auditories, qui secuti insipientium doctrinas magistrorum, a sinistris staturi sunt.

VERS. 8. — *Equitavi meo in carribus Pharaonis assimilavi te, amica mea*. Sicut priorem populum de Ægyptio liberavi timore; sic te, sponsa mea! de persequentium, si in me consideris, liberabo manibus.

VERS. 9. — *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turris* [Cod. Vat., turris]. Tanta te verecundiæ salutaris virtute decoravi, ut castitatem promissæ mihi fidei, nulla pravorum doctorum seductione corrumpas. *Collum tuum sicut monilia*. In collo sancti prædicatores, qui, quod verbo docent, operibus ostendunt, designantur: in monilibus operis eorum perfectio exprimitur ⁱ.

VERS. 10. — *Muræculas aureas faciamus tibi ver-*

^e Cod. Vat. sequentia hanc notam omittit, usque, *Sicut tabernacula*.

^f Cod. Vat. post textum: *In temptatione obscura demonum, formosa in mortificando carnalia desideria, cæteris omissis*.

^g Cod. Vat. post textum: *Nolite mirari, si hominibus despecta sim foris ob temptationum æstus*.

^h Cod. Vat. ea quæ notam hanc sequuntur, omittit.

ⁱ Cod. Vat.: *In collo doctores sancti designantur. In monilibus opera exprimentur, quia quæ, etc.*

miculatas argento. In murænullis Scriptura sancta A ostenditur, quæ auro spiritualium sensuum fulget interiorius, et argento cœlestis eloquii nitet.

VERS. 11. — *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Rege Christo in beatitudine cœlestis secreti quiescente [Cod. Vat., Regi... quiescenti] sanctorum virtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suavitatis administrat.

VERS. 12. — *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Mors dilecti mei, quam pro mea salute subiit, semper in mea memoria commorabitur.

VERS. 13. — *Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.* Qui [Edit., quid] fuit fasciculus myrrhæ in amaritudine passionis, ipse est botrus Cypri in dulcedine resurrectionis. Myrrha tristificat, vinum lætificat. In vineis Engaddi, propter charismata divina, quæ post resurrectionem largitus est in baptismo suis participibus. Engaddi, fons hædi, baptismum significat.

VERS. 14. — *Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es.* Pulchra es operibus mundis, quibus sobrie in hoc sæculo conversaris. Pulchra es in simplicitate cordis, quia pro sola æternitatis intentione bonis actibus insistis. Oculi tui 395 columbarum. Oculi cordis tui mundi ac simplices, et ab omni duplicitate fallendi immunes; vel, sensus tui spiritali sunt intellectu præditi a.

VERS. 15. — *Ecce tu pulcher es, dilecte mihi* [Cod. Vat., mi], *et decorus* b. Audiens sancta Ecclesia geninam sibi a Domino pulchritudinem, operis videlicet et intentionis, cum simplicitate puri cordis, esse attributam, devota voce respondet: Ego quidem quidquid pulchritudinis, gratiæ, simplicitatis, spei habeo, te largiente percepi; tu autem veraciter et sine comparatione pulcher es, et decorus divinæ perpetuitate naturæ, et assumptæ humanitatis mirabili dignitate. Lectulus noster floridus. Requiescit sponsa cum sponso in lectulo, cum tempore pacis florido c, pax sanctæ Ecclesiæ, et virtutibus sanctis florescit, et spiritali prole multiplicatur.

VERS. 16. — *Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.* Tigna et laquearia doctores sanctæ Ecclesiæ, propter munimen [Cod. Vat., munimentum] et decorem; cedrina et cypressina propter eximias eorum virtutes, et odorem bonæ vitæ signant d. Quorum verbo et exemplo Ecclesia sustentatur, ne hæretica pravitate discutiatur. Odor cedri serpentes fugat, quod convenit illis qui in virtute verbi cœlestis venenata hæreticorum dogmata solent extirpare. Cypressus, quæ sæpe venustatem comæ nullo ventorum impulsu deponit, constantiam eorum exprimit qui sanctam Ecclesiam altioribus virtutum ornamento, ut laquearia, decorant.

a Cod. Vat.: *Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Pulchra in simplicitate cordis et munditia operum, quia sensus tui spirituales sunt intelligentia præditi.*

b Cod. Vat., post textum: *Tu solus naturaliter pulcher, ego ex te pulchra.* Reliquis omissis usque,

CAPUT H.

VERS. 1. — *Ego flos campi et lilium convallium.* Ego decus mundi, et lilium convallium. [Cod. Vat., Ego decus mundi et gloria humilium.]

VERS. 2. — *Sicut lilium inter spinas, sic umicu mea inter filias.* Tu requiem quæris et laudes lectuli. Recordare quod candidior tribulationum aculeis efficeris; et major est fructus prædicationis [F., persecutionis] quam quietis.

VERS. 3. — *Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.* Sicut malus visu, odore et gustu antecedit ligna silvestria, sic Christus antecellit omnes sanctos [Cod. Vat., omnibus sanctis] qui filii Dei dicuntur ex [Cod. Vat., sed] gratia, ille solus natura. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi.

Eodem protegente, quem semper adesse quæsi, quiesco, et securus permaneo. Et fructus ejus dulcis gutturi meo. Quia gratiæ suæ cœlesti dulcedine me reficit [Cod. Vat., refecit].

VERS. 4. — *Introduxit me rex in cellam vinari m.* Cella vinaria Ecclesia debet intelligi, in cujus unitate solummodo Spiritus sanctus dari solet et accipi, cujus gratia hoc loco vini nomine designatur. Ordinavit in me charitatem e, in quâ cella ordinata charitas est, ut quisque Deum toto corde, plus quam seipsum; proximum tanquam seipsum diligit.

VERS. 5. — *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Consolamini me exemplis seu incipientium, seu terminantium. Viam salutis mihi ostendite, dum adhuc in hujus peregrinationis tædio amore supernæ visionis languesco.

VERS. 6. — *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.* In læva Christi temporalia ejus dona, in dextera perpetuæ vitæ beatitudo signatur, quia hic per spem mentem roborat, et illic per remunerationem glorificat.

VERS. 7. — *Adjuro vos, filie Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.* Contestor pacificas fœdelium animas per suas quamque [Cod. Vat., quasque] virtutes, quæ per munda et ruminantia 396 animalia signatæ sunt, ne pia fratrum studia aliqua importunitate impediatur; sed sic quisque de proximorum profectu quasi de suo gaudeat f. Per capreas et cervos virtutum opera signantur, quæ quantum munditia præminent, tantum violentas antiqui hostis insidias contemnere, imo disperdere consueverunt. Caprea montem ascendit, acumen visus habet, meliora pascua eligit.

VERS. 8. — *Vox dilecti mei.* Subauditur, hæc est, quam audivi adjurantem filias Jerusalem, ne me in ejus amplexu quiescentem suscitarent. *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Tales enim saltus fecit dilectus meus; de cœlo venit in ut-

Lectulus noster.

e Cod. Vat. verba, *Requiescit sponsa, etc.*, omittit.

d Quæ hanc notam sequuntur, omissa in Cod. Vat.

e Cod. Vat. hunc et priorem textum jungit.

f Cod. Vat. ea quæ notam sequuntur omittit.

rum, de utero in præsepe, de præsepi in crucem, de cruce in sepulcrum, de sepulcro rediit in cælum. Ipse est qui elevatus est super omnes montes et colles, id est, sanctorum altitudines.

VERS. 9. — *Similis [est] dilectus meus capreae hinnuloque cervorum.* In assumptione carnis, et humilitate [Cod. Vat., humanitate] capreae; in varietate virtutum, et innocentia hinnulo cervorum Christus comparatur, id est patriarcharum. *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Indutus pariete nostrae mortalitatis latuit; sed prospiciens ad nos per cancellos et fenestras, dum miracula fecit, vel [Cod. Vat., ut] ex miraculis appareret, qui ex passionibus latuit.

VERS. 10. — *Et dilectus meus loquitur mihi.* Ad prædicandam me hortatur, dicens: *Surge, propera, amica mea [columba mea] formosa mea, et veni.* Surge de strato quietis, in quo tuimet solius curam agere quaeris. Propera et veni ad implendam etiam proximis curam salutis per studium sedulae prædicationis.

VERS. 11. — *Jam enim hiems transit, imber abiit et recessit.* Jam frigus infidelitatis, et imber iniquitatis recesserunt, quæ totum orbem usque ad tempus Dominicæ incarnationis tegebant.

VERS. 12. — *Flores apparuerunt in terra.* Id est, initia fidei et justitiæ floruerunt in mundo, crescente Ecclesia. *Tempus putationis advenit.* Id est, amputatis inutilibus vanæ religionis sarmentis futuro fidei fructui præparantur [C. V., præparentur] corda hominum. *Vox turturis audita est in terra nostra,* id est, Christi Salvatoris nostri dicentis: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum* (Matth. III, 2).

VERS. 13. — *Ficus protulit grossos suos.* Veteris legis præcepta ceciderunt. *Vinea florentes odorem dederunt,* id est, evangelicus populus seu vites florentes sanctæ conversationis odorem longe lateque dederunt. *Surge, amica mea, spectosa mea, et veni.* O sponsa et amica mea, cui tanta obtuli bona, surge et veni, et accinge te ad certamen, unde æternam quietem accipias.

VERS. 14. — *Columba mea; per infusionem Spiritus sancti. In foraminibus petrae, in cavernis maceris.* Id est, vulneribus, quæ pro salute sponsæ Sponsus accepit; et caverna maceris, id est, custodia virtutum cælestium ^b. In foraminibus petre columba sedens nidificat, cum in passione Dominica spem suæ salutis ponit Ecclesia, cum in Sacramento mortis ejus, ab insidiis hostis antiqui, quasi a raptu accipitris, sese tutari confidit, et in eodem spiritualium filiorum, id est virtutum, sobolem creare satagit. Unde Jeremias in persona Moab hæreticos ad unitatem invitans ait: *Relinquitte civitates et habitate in petra habitatores Moab; estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis* (Jer. XLVIII, 28). Ma-

^a Cod. Vat., *Surge, sponsa mea, amica mea, et veni.*

^b Ea quæ hanc notam sequuntur Cod. Vat. omittit. æque, *Ostende mihi.*

A ceria valet ad munitionem vineæ, et de lapidibus hic exponitur, unde Isaias: *Vinea facta est dilecto in cornu, in loco uberi, et maceria circumdedit* (Isai. V, 4, 2). Quæ maceria custodiam significat, quia Dominus circumdat Ecclesiam, ne immundorum spirituum incursu vastari possit. *Ostende mihi faciem tuam.* Quæ in abdito secretæ quietis, quasi columba, delitescere cupis ^c, precor in publicas actiones procede, et ex operibus ostende faciem [Cod. Vat., fidem] tuam. *Sonet vox tua in auribus meis.* Vox videlicet laudis et prædicationis. *Vox enim tua dulcis, et facies tua* 397 *decora.* Illius namque vox Domino dulcis est, cui dulce est verba Domini proximis enuntiare, vel ipsi Domino laudes resonare; et illa fides decora est quæ, operibus ornata, adversa pati non metuit [Cod. Vat., non timet].

VERS. 15. — *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas.* Id est, vincite hæreticos et schismaticos, parvulos [Cod. Vat., pravos] fide, et dolosos verbo, qui dente pravæ doctrinæ rudes fidelium mentes lacerare solent. *Nam vinea nostra floruit.* Id est, late electorum plebes germinant.

VERS. 16. — *Dilectus meus mihi.* Id est, solus mihi dilectus, et solus mihi adjutor est. *Et ego illi.* Sola sum dilecta, quia nulla alia [Cod. Vat., nullus alius] recte diligit Christum, nisi unica Ecclesia, et nulla alia ab eo diligitur. *Qui pascitur inter lilia.* Id est, munditia fidei et candore virtutum.

VERS. 17. — *Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ.* Donec venturi sæculi lux oriatur æterna, et umbræ, id est errores præsentis vitæ, transeant. *Revertere, similis esto, dilecte mi, capreae aut hinnulo cervorum super montes Bethel.* Obsecro, dilecte mi, ut sæpius dulcedine tuæ visitationis revertaris ad me, quia cum carne, quam de patriarcharum origine sumpsisti, super altitudinem omnem cælestium montium ascendisti, ut laborem peregrinationis meæ speculatione æternæ patriæ releves [Cod. Vat., releves].

CAPUT III.

VERS. 1. — *In lectulo meo per noctes* [Cod. Vat., noctem] *quæsi vi, quem diligit anima mea; quæsi vi et non inveni illum* [Cod. Vat., quæsi vi illum et non inveni]. Jam dudum, inquit, multo studio quæsi vi Dominum, sed quæ [Cod. Vat., quia] adhuc illecebris carnis meæ subdita fui, et tenebris profundæ ignorantis obcæcata, non inveni lumen veritatis, id est Dominum.

VERS. 2. — *Surgam et circuibo civitatem, per vicos et plateas quæram, quem diligit anima mea. Quæsi vi illum, et non inveni.* Proposui animo meo, de lectulo carnalium voluptatum surgere, terras ac maria circuire, et philosophorum adire magisteria [Cod. Vat., ministeria]; sed nec sic inveni illum.

VERS. 3. — *Invenerunt me custodes* [Cod. Vat., vigiles] *qui custodiunt civitatem. Num quem dilexit ani-*

^c Cod. Vat., *Ostende mihi faciem tuam. Precor, etc., prioribus omissis.*

ma mea vidistis? Vigiles sunt, qui custodiunt Ecclesiam, apostoli et doctores, qui gentilitatem veritatis indagine sollicitam (Cod. Vat., sollicitantem) invenerunt.

VERS. 4. — *Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Dum me illorum magisterio tradidi, mox lumen veritatis, quod diu quæsiveram [Cod. Vat., quod quæsivi], inveni. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ et in cubiculum genitricis meæ. Tenui [Cod. Vat., teneo donec...] illum firma fide et tenebo, donec in fine sæculi per officium prædicationis introducam illum in domum, et cubile Synagoge, quæ me genuit in Domino, et fiet unum ovile et unus pastor.*

VERS. 5. — *Adjuro vos, filia Jerusalem, per capreas carnosque camporum, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. In superioribus sponsam non invenimus ad quietem somno pervenisse; sed potius de lectulo exsilitentem, labore maximo ad inventionem dilecti sui properasse; et quomodo dilectus, ne eam exagitent, adjurat filias Jerusalem. Sed forte anima illa felici sopita sopore, quæ in divino amore novit quiescere, claudit oculum in exterioribus cordis, et aperit in interioribus. Merito ergo adjurantur filia Jerusalem, ne suscitent dilectam, id est, ne mentem Deo devotam ab intentione desiderii cœlestis importuna irruptione præpediant. Repetitur hic locus in Cantico amoris, ut non minorem se Dominus curam Ecclesie de gentibus gerere designet, quam Ecclesie collectæ de Judæis. Quod enim adjurat filias, ne suscitent dilectam, ita potest accipi, quod præcipiat eis, qui de Judæis in fidem præcesserunt, ne inquietent eos; neque quieti eorum contradicant, qui de gentilitatis errore ad fidem pervenerunt.*

398 **VERS. 6.** — *Quæ est ista quæ ascendit per desertum? Miratur Synagoga quomodo gentium populus, nullo circumcisionis ministerio emundatus, nulla prophetarum admonitione eruditus, subito ab infimis voluptatibus per desertum gentilitatis, et idololatriæ ad alta virtutum culmina et Sponsi amplexus ascendisset. Cujus fides eo majoris est miraculi, quo hanc superne susceptam invincibiliter servat, testante Joanne, qui ait: Scio ubi habitas; ubi sedes est Satanæ, et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam (Apoc. 11, 13). Per desertum etiam signari potest ea conversatio quæ, a mundi illecebris separata, Dei tantum legi scrutandæ et cœlestium præceptorum observationi dedita est. Sicut virgula fumi ex aromatibus. Igne amoris accensa omni nisu virtutum ad cœlestia tendit. Fumus eodem tempore partim solet oriri, partim ad sublimia ductus disparere. Sic et Ecclesia in membris quibusdam suis per*

A gratiam sancti Spiritus nova nascitur; in quibusdam, ut in ante natis, ad cœlestia colligitur. Non fumo, sed virgulæ fumi assimilatur, ut unitas fidei Ecclesie significetur. *Myrrhæ et thuris, et universi pulveris pigmentarii.* Ex mortificatione carnalium voluptatum, et puritate orationum, et omnium virtutum odore.

VERS. 7. — *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. Lectulus Salomonis est conversatio quieta sanctorum. Sexaginta fortes sunt sancti prædicatores et fortissimi bellatores, qui mundo corde digni sunt Deum videre.*

VERS. 8. — *Omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi. Tenent enim gladium spiritus, quod est verbum Dei, qui, quod [Cod. Vat., quidquid] ore docent, opere complent. Uniuscujusque ensis super semur suum propter timores nocturnos. Nocturni timores sunt insidiæ tentationis occultæ. Ensis autem est custodia vigilans, carnis concupiscentias premens, ne verbum prædicationis immunditia vitæ maculet.*

VERS. 9. — *Ferculum fecit sibi Salomon rex de lignis Libani. Ferculum Salomonis est sancta Ecclesia, quæ credentes ad æternæ beatitudinis epulas levat, quæ de fortibus animo, quasi lignis imputribilibus, constructa est.*

VERS. 10. — *Columnas ejus fecit argenteas. Columnæ argenteæ sunt doctores eloquii luce fulgentes. Reclinatorium aureum. Reclinatorium aureum est spes perpetuæ quietis fidelibus promissæ [Cod. Vat., perpetua... promissa]. Ascensum purpureum. Ascensus purpureus quid aliud est, nisi martyrum sanguis, et passio Redemptoris nostri? Quia non ascenditur ad epulas vitæ, nisi per mysterium passionis Christi. Media charitate constravit propter filias Jerusalem. Omnis enim qui charitatem habet Dei et proximi, ad hanc requiem, ad has epulas lætus perveniet. Hæc omnia ornamenta Ecclesie præstitit Christus ob nimiam charitatem qua dilexit nos et tradidit seipsum pro nobis.*

VERS. 11. — *Egredimini et videte, filia Sion, regem Salomonem. Egredimini mente et actu de turbulenta mundi conversatione, ut Regem pacis valeatis videre. In diademate, quo coronavit eum mater sua. Videte Dominum Christum in humanitate, quam de virgine matre susceptam in majestatis paternæ dextra collocavit. In die dispensationis [Cod. Vat., dispensationis] illius. In tempore incarnationis illius, quo ad copulandam sibi Ecclesiam sponsam ex virginali utero processit. Et in die lætitiæ cordis ejus. Id est, redemptionis humani generis, quæ fuit dies lætitiæ Christo.*

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es! Pulchram dicit Ecclesiam; et pulchram repetit, quia hanc et actione et prædicatione vidit*

^a Cod. Vat., post versum: « Ideo hunc versum repetit Sponsus, ut non minorem cum Ecclesie de gentibus congregatæ, quam de Judæis habere sollicitudinem patet, sed ut sit de utrisque una sponsa,

et illa dilectissima. » Anteriora et posteriora hic omittuntur.

^b Cod. Vat. sequentia usque, *Sicut virgula, omittit.*

^c Cod. Vat. sequentia omittit usque, *Myrrhæ.*

esse laudabilem^a; actione videlicet, quia sicut fumi virgula ex aromatibus ascendit: et prædicatione, quia ad suum consortium etiam proximas venire satagit dicens: *Egradiimini et videte. Oculi tui columbarum.* Sensus tui spiritualium rerum **399** contemplatione sunt excellentes, et verecundi [At., venerandi]^b, quibus mea dona, quæ super exposuisti; meum diadema, quod nuper prædicasti, videre et cognoscere meruisti. *Abaque eo quod intrinsecus laetet.* Magna est quippe gloria aperti operis, sed longe incomparabilior merces æternæ retributionis, quæ, dum in terris peregrinamur, videri non potest [Cod. Vat., quæ necdum videri potest]. *Capilli tui sicut greges coprarum.* Possunt in capillis populi fideles accipi, qui maximum decus sua numerositate præbent Ecclesie. *Quæ ascenderunt de monte Galaad.* Galaad acervus testimonii interpretatur, qui bene convenit aduolatæ multitudini sanctorum.

VERS. 2. — *Dentes tui sicut greges tonsarum.* In capillis fragilliores, in dentibus vero perfectiores quique, et ad regendam Ecclesiam apti designantur. *Quæ ascenderunt de lavacro.* Id est, fonte sacri baptismatis, qui et tonsi et loti sunt, hoc est, nudati renuntiando [Cod. Vat., renuntiantes] sæculo, et vitæ avaro mundati. *Omnes gemellis fetibus.* Id est, gemina charitate secundi. *Et sterilis non est inter eas.* Non est, qui fetus boni operis non agat.

VERS. 3. — *Sicut vitia coccinea* [Cod. Vat., coccinea] *labia tua, et eloquium tuum dulces.* Vitia coccinea doctrina veritatis intelligitur. Labia sponsæ coco assimilantur, quia Dominici sanguinis, quo redempta est, pretium prædicare non cessat Ecclesia; vel quia prædicatione sancta charitatis ardore flammescit. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tuæ, absque eo quod intrinsecus laetet.* In genis verecundia, in malo ponico passio Christi exprimitur. Habet ergo ruborem in gena sponsa mali punici, cum sacramentum Dominicæ passionis verbis fatetur et factis probat.

VERS. 4. — *Sicut turris David collum tuum.* Turris David Ecclesia est, collum prædicatores, quorum fide et constantia in eadem civitate firma est, et undique inexpugnabilis. *Quæ edificata est cum propugnaculis.* Propugnacula autem ejusdem civitatis, Scripturarum sanctorum munimina sunt, vel Patrum præcedentium exempla. *Mille clypei pendent ex ea.* Quia quot in divinis libris præcepta sunt, tot sunt nostri pectoris munimina, quibus contra omnes insidias defendimur. *Omnis armatura fortium.* Omnis instructio est vel operationis, vel doctrinæ cælestis, per quam non solum evadimus, sed et superamus.

VERS. 5. — *Duo ubera tua sunt duo hinnuli capræ* [Cod. Vat., capræ] *gemelli, qui pascuntur in liliis.*

VERS. 6. — *Donec aspiret dies et inclinentur umbræ.* Duo ubera duo sunt populi ex circumcisione venientes et gentilitate, qui per humilitatem quidem parvos se intelligunt et peccatores; sed charitate

currentes omnia obstacula mundi transeunt. Qui pascuntur [Cod. Vat., pascunt] in liliis, hoc est, candidissimis sanctorum Patrum exemplis, donec præsentis [Cod. Vat., præsentis] mortalitatis umbras, æterno die aspirante, transeamus. *Vadam ad montem myrrhæ et ad collem thuris.* In myrrha mortificatio carnis; in thure devotio orationis exprimitur. Quasi diceret Sponsus: Frequentabo eos, et pia propitius illustratione glorificabo, quos in passionis, sive orationis virtute sublimes esse suspicio.

VERS. 7. — *Tota pulchra es, amica mea, macula non est in te.* In omnibus, scilicet, Deum timentibus, posillis et magnis^c.

VERS. 8. — *Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni.* Libanus candor interpretatur, id est, anima bonis actibus candidata, quam tertio hortatur Sponsus, ut veniat: primo, viventem [Cod. Vat., viventes] in carne per bona opera. Secundo, absoluta carne ad percipiendam vitam beatam. Tertio, recepto corpore ad fruenda post resurrectionem gaudia perfecta. *Coronaberis de capite Aman* [Cod. Vat., Amana], *de vertice* [Sanir] *et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Leones propter superbiam, pardi propter crudelitatem maligni sunt spiritus. Montium vero nomine superba infidelium corda, ubi immundi spiritus sedem habent, designantur. Dum sancti prædicatores tales ad viam salutis convertunt, coronantur de capite et vertice montium, id est, principibus iniquorum, quia de labore certaminis crescit corona gloriæ.

VERS. 9. — *Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa mea, vulnerasti cor meum.* In vulneratione cordis magnitudo amoris Christi in Ecclesiam intelligitur. *In uno 400 oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.* In unitate sanctorum doctorum, id est oculorum; et in unitate pia subjectæ plebis, id est crinium.

VERS. 10. — *Quam pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa.* Item mammæ nomine sancti doctores propter consolationem infirmorum, et parvulorum sustentationem, quæ lacte sit, exprimuntur. *Pulchriora ubera tua vino.* Suavitas gratiæ pulchrior est austeritate legis. *Et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.* Fama suavissima diffusa [Cod. Vat., diffusa] per orbem totum fidei, latior est quam veteris legis et Patrum [in ea], quæ in sola Judæa coangustatur.

VERS. 11. — *Favus distillans labia tua, sponsa.* Favus mel in cera est: mel autem in cera spiritualis est divinatorum eloquiorum sensus in littera. Mel stillans, quia multiplices sensus pene singulæ sententiæ habent. Labia sponsæ sunt doctores, qui multifarios sensus sacris litteris inesse pandunt. *Mel et lac sub lingua tua.* In lacte eruditio parvulorum, in melle fortior doctrina perfectorum signatur. Sub lingua, id est, in meditatione cordis. *Et odor vestimentorum*

^a Quæ hanc notam sequuntur omissa sunt in Cod. Vat. usque, *Oculi tui.*

^b sequentia, neque, *absque eo*, omittit cod. Vat.

^c Hæc glossa deest in cod. Vat.

tuorum, sicut odor thuris. Vestimenta Ecclesiae opera sunt ejus, quæ odori thuris comparantur, quia cuncta quæ sancta pro Domino agit Ecclesia, orationum per ea vicem reddunt.

VERS. 12. — *Hortus conclusus soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* Hortus conclusus Ecclesia est, quæ multifaria spiritualium operum germina gignit. Fons est, quia doctrina salutari redundat; conclusus, quia Domini protectione munita persistit; signatus, sermone fidei.

VERS. 13. — *Emissiones tuæ paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus.* Per irrigationem sacri baptismatis sancta Ecclesia paradisi ex se emittit malorum puniceorum, id est, sanctorum martyrum. Cum pomorum fructibus, id est, sanctorum virtutum fructa.

VERS. 14. — *Cypri cum nardo, nardus et crocus.* Cyprus arbor aromatica est, significans cœlestis gratiæ benedictionem. Nardus Dominicæ passionis typum, crocus charitatis fervorem exprimit. Conjungitur cyprus nardo, cum divina gratia confortat nos pro Christo pati. Item nardus croco jungitur, cum charitate Christi mortem libenter suscipimus. *Fistula et cinnamomum.* Fistula, quæ et cassia [Cod. Vat., casta] arbor aromatica [est], sed modica, et ideo humiles spiritu designat. Item cinnamomum, quæ se ipsos despiciunt, signat, quæ et ipsa est brevis arbor, sed odorifera et dulcis; sed humilitas magnam habet laudem et dulcedinem apud Deum. *Cum universis lignis Libani.* Sicut fistula et cinnamomum humiles sanctorum cogitationes, sic et ligna Libani sublimes eorum actiones demonstrant. *Myrrha et aloe,* arbores sunt aromaticæ, quæ continentiam carnis expriment. *Cum omnibus primis unguentis.* Id est, charismatibus virtutum excellentioribus. Et pulchra est conjunctio harum arborum cum unguentis, quia dum carnem a lascivia refrenamus, consequens est ut majora spiritus dona percipiamus.

VERS. 15. — *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu.* Utrumque Ecclesia est, et fons hortorum, quia spirituales gignit fructus; et puteus aquarum viventium, propter occulta mysteria, quæ sanctis per revelationem sancti Spiritus [solis] panduntur. Aquarum viventium propter eloquia divina, quæ de invisibilibus divinæ gratiæ thesauris procedunt. *De Libano.* De ipsa Ecclesia dicit, quæ et candida est per munditiâ fidei, et alta per virtutum gloriam.

VERS. 16. — *Surge, Aquilo, et veni, Auster, et perfla hortum meum.* In Aquilone adversa mundi, in Austro blandimenta designantur, quia gemina expugnatione probatur Ecclesia. *Surge,* permittentis vox, non imperantis est. *Et fluant aromata illius.* Id est, virtutum constantia miros odores dispergat. *Veniat dilectus meus in hortum suum.* Veniat Dominus in Ecclesiam suam, ac eam ipse conservet ubique immaculatam, et fidei fruge fecundet [Cod. Vat., secundam]. *Et comedat fructum pomorum suorum.* Et li-

benter inspiciat graterque accipiat opera sanctorum suorum.

401 CAPUT V.

VERS. 1. — *Veni in hortum meum, soror mea, sponsa.* Veni, inquit, sæpissime in Ecclesiam meam: et venio ut corrigam, adjuvem, confirmem. *Messui myrrham meam cum aromatibus meis.* Per myrrham passio vel mortificatio, per aromata omnes virtutes exprimentur. Metit myrrham cum aromatibus, quando martyres cum cæteris electis ad maturitatem præmiorum perducit. *Comedi farum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.* In favo et vino prædicatores, in melle et lacte auditores intelliguntur; et utrosque internus Judex approbat et remunerat. *Comedite, amici, bibite et inebriamini, charissimi. Amici,* faciendo quæ præcipio; *charissimi,* me integra charitate amplectendo. Obsecro, ita factis sanctorum, quasi epulis præcipuis, præcordia vestra replete.

VERS. 2. — *Ego dormio.* Donante gratia Dei, in pace presentis vitæ [Al., Ecclesiae] eum colo. *Et cor meum vigilat.* Quo tranquillus ab incursibus externis vaco, eo altius internis visibus video [Cod. Vat., eo altius intus video], quam bonus est Deus. *Vox dilecti mei pulsantis.* Pulsat ostium cordis, cum Dominus nos ad profectum virtutum excitat. *Aperi mihi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.* Id est, pande cor mihi. *Soror mea,* quia cohæres mea. *Amica mea,* quia arcanorum meorum [Cod. Vat., arcanis meis] conscia. *Columba mea,* quia spiritus mei dono illustrata. *Immaculata mea,* quia sola aspectu meo digna. *Quia caput meum plenum est rore et cinciini mei guttis noctium.* Caput Christi Deus; cinciini sunt fidelium collectiones. In rore et guttis noctium, frigus charitas in multis ostenditur, quam in Deum et proximum habere debuerunt. Ideo necessario excitat Dominus fideles quosque ad prædicationis studium [Al., officium]. Cui, provocata ad laborem docendi, respondet Ecclesia:

VERS. 3. — *Expoliavi me tunica, quomodo induar illa? Ac si aperte dicat, deserui negotia sæcularia tri causa, quomodo repetam illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Jam secretæ compunctionis fletibus ablui cogitationes terrenas, quomodo mundi [Al., immundis] sordibus iterum polluar? quia prædicationis officium sine occupatione [Al., præoccupatione] sæculari vix esse potest.*

VERS. 4. — *Dilectus meus misit manum suam per foramen.* Manum quippe suam dilectus per foramen misit, cum nos Dominus occulta invisibiliter compunctione ad opus virtutum accendit, nobisque in memoriam revocat quomodo et quanta de sinu Patris descendens pro nobis esset passus. *Et venter meus intremuit ad tactum ejus.* Hæc recolens intima conscientia sponsa, tota expavescit, pigritiam quietis accusans, ad laborem prædicationis festinans.

VERS. 5. — *Surrexi, ut aperirem dilecto meo.* Id est, verbum Domini prædicare. *Manus meæ distillerunt myrrham; digiti mei pleni myrrha [probatissima].* In manibus enim opera, in digitis discretio

designatur; in myrrha continentia et passiones; quæ A pter despectionem apud homines. Vel, elatæ ob tunc probatissima est, cum solummodo pro charitate Dei et proximi, vel continentia [sit], vel passiones sunt.

VERS. 6. — *Pessulum ostii mei aperui dilecto meo.* Pessulum sponso aperit, qui templum sui pectoris divina [inspiratione adveniente pandit, id est *], visitatione et inhabitatione dignum fecerit. *At ille inclinaverat atque transierat.* Quia nulli in hac vita plena visio Dei, sicut in futura, conceditur, ideo transire dicitur dilectus, id est, in futurum se videndum et perfruendum plenius ostendit. *Anima mea liquefacta est, ut locutus est.* Quanto suavius, inquit, vocem atque viciniam dilecti mei accepi, tanto sublimius, quidquid in me erat frigidum, charitate incaluit [et liquefactum est (Cod. Vat. et quidquid rigidum liquefuit)]. *Quæsi et non inveni illum; vocavi et non respondit mihi.* Quia donum compunctionis et dulcedinis intimæ non in arbitrio est volentis, sed in miseratione dantis; ideo non semper habent illud æqualiter, quia non ita se offert Deus in exilio laborantibus, quomodo in patria regnantibus.

VERS. 7. — *Invenerunt me custodes, qui circue-runt civitatem, percusserunt me, et vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.* Custodes civitatis, id est Ecclesiæ, sancti [sunt] doctores, qui sedula prædicatione circumeunt 402 corda singulorum, et spiculis amoris cœlestis vulnerant, et ut magis ardeant, inflammescunt, et vetustæ conversationis legmen eis subtrahunt.

VERS. 8. — *Adjuro vos, filia Jerusalem, si inveneritis dilectum meum [Cod. Vat. om. meum], ut nuntietis ei quod [Cod. Vat. quia] amore languero.* Merito languet sponsa, cum gladio verbi Dei percussa terrenum exiit amictum; et filias Jerusalem, id est, Deo dignas adjurat animas, ut sui amoris magnitudinem ad Deum referant, et pro ejus videnda gloria super-num sibi poscant auxilium.

VERS. 9. — *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum, qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos? Obsecro te, quia sic adjurasti me, ut amore, quo te languescere dicis, me quoque per verbum prædicationis facias ardescere; et mihi ostendas qualis sit dilectus tuus ex ea parte D qua poesit diligi, non timeri, quia perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv, 18).*

VERS. 10. — *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus.* Candidus, quia sine peccato; rubicundus sanguine passionis; electus ex millibus, quia solus mediator Dei et hominum.

VERS. 11. — *Caput ejus aurum optimum.* Caput Christi Deus, qui solus bonus et optimus. *Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigra quasi corvus.* Comæ catervæ sunt sanctorum, quæ Deo fideli famulatu adhærent. Elatæ palmæ, propter eminentiam [Cod. Vat. om. eminentiam] apud Deum. Nigræ, pro-

* Uncis conclusa omittuntur in cod. Vat.

pter despectionem apud homines. Vel, elatæ ob victoriam; nigrae ob pressuras.

VERS. 12. — *Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, sancti doctores sunt, per quos Ecclesia videt quæ recta sunt; qui bene columbæ, propter innocentiam [Cod. Vat. om. innocentiam] et simplicitatem; et rivulis aquarum propter charismata divina comparantur. Quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima.* Lacte lotas dicit, id est, gratia dulcissima mundatas. Et resident juxta fluentia plenissima, id est, omnium donorum spiritualium abundantiam. Potest in rivulis veteris legis eruditio; et in fluentis plenissimis perfectio evangelicæ doctrinæ designari, quia prædicatores de thesauris suis proferunt vetera et nova (Math. xiii, 52).

B VERS. 13. — *Genæ illius sicut areolæ aromatum.* In genis Salvatoris nostri ejus modestia [Cod. Vat., modesta pietas] simul et severitas exprimitur. In areolis aromatum virtutes, et dulcedo, et fama gloriæ ejus designantur. *Considit a pigmentariis: labia ejus lilia distillantia myrrham primam.* Prophetis et apostolis; hi futuræ [Cod. Vat., futura] incarnationis ejus arcana; illi facta narrantes. Labia illius verba sunt doctrinæ ejus; lilia, quia charitatem cœlestis regni promittunt; *distillantia myrrham primam,* quia per contemptum voluptatum presentium ad hanc perveniendum esse prædicant.

VERS. 14. — *Manus illius tornatiles aureæ.* Manus, id est opera; quia quæ verbis docuit, factis implevit. *Tornatiles,* quia in se omnem regulam justitiæ tenent, ut dicitur: *Oportet me omnem justitiam implere (Math. iv, 15).* Sunt et manus aureæ, quia omnia quæ in homine gessit, divinitatis gloria perfecit. *Plenæ hyacinthis.* Quæ ad spem nos cœlestium atque amorem excitant; quia hyacinthus [Cod. Vat., in hyacinthis] aërii coloris gemma est. *Venter ejus eburneus distinctus sapphyris.* Venter ergo dilecti fragilitatem humanitatis ejus designat; ebur decorem castitatis; sapphyrus sublimitatem cœlestium virtutum. *Distinctus sapphyris,* quia partim humana fragilitas esurie, tentatione, fatione, morte; partim divina celsitudo, miraculis, resurrectione et ascensionis gloria intelligitur.

VERS. 15. — *Crura illius columnæ marmoreæ.* Crurum vocabulo itinera [Al., munera] incarnationis Christi insinuantur, quæ columnis marmoreis propter firmitatem et rectitudinem comparantur. *Quæ fundatæ sunt super bases aureas.* Quia quidquid per eum vel de eo gestum est, omnia divinæ prævisionis [Cod. Vat., provisionis; al., promissionis] consilio ante tempora secularia disposita sunt. *Species ejus, ut Libani; electus, ut cedri.* Ut Libanus celsitudine et gratia arborum alios montes, sic Dominus Christus omnes sanctos meritorum celsitudine et gratia virtutum antecellit. Electus ut cedri. Sicut alias arbores quæ in Libano nascuntur, superat dignitate sua, ita Christus omnes qui in Ecclesia ad vitam nascuntur, sua transcendit gloria.

VERS. 16. — *Guttur illius suavissimum.* In gutture interna dulcedo verborum illius memoratur, quam qui sapit, non esurit. *Et totus desiderabilis.* Quid amplius **403** queris? Totus desiderabilis est, quia totus Deus et totus homo, in quem desiderant et angeli prospicere. Deus in maiestate Patris; homo in virginitate matris; in illo Creator, in hac Salvator. *Talis est dilectus meus, et talis est amicus meus, filia Jerusalem.* Quanto devotius quisque diligit Deum, tanto familiarius habet amicum Deum; et talem necesse [est] ut intelligas eum, si vis eum habere amicum.

CAPUT VI.

VERS. 1. — *Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum!* Pro decore enim carminis [Cod. Vat., carnis] variantur personæ loquentium; sed tamen Christi Ecclesiam, quæ sponsæ vocabulo exprimitur, designant. *Pulcherrima mulierum.* Pulchræ sunt singulæ sanctorum Ecclesiæ, sed pulcherrima universitas totius sanctæ Ecclesiæ per totum orbem. *Quo declinavit dilectus tuus, et quæremus eum.* Qui aliquando in terra corporali specie versatus est, dic quo declinavit ille, ut illum sequamur [Al., quæramus] tecum.

VERS. 2. — *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis.* Quasi dixisset, illuc ascendit, unde descendit. In hortum, id est in Ecclesiam suam, ut eam fonte gratiæ suæ, quasi areolam aromatum irrigaret, ut virtutum floribus germinaret. *Ut pascatur in hortis, et lilia colligat.* Pascitur in hortis, dum piis sanctorum laboribus delectatur; et liliū colligit, dum ad perfectum [Cod. Vat., perfectorum] meritum candorem pervenientes ad cœlestia regna perducit.

VERS. 3. — *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.* Ego dilecto meo locum habitationis præparo in me; et ipse mihi apud se, qui semper inter sancta desideria mentium castarum pascitur. Hactenus sanctæ Ecclesiæ vox est, laudantis ac quærentis sponsum; nunc quid quæsitus respondeat, subinfertur.

VERS. 4. — *Pulchra es, [amica] mea, suavis et decora sicut Jerusalem.* Sancta Ecclesia suavis et decora ut Jerusalem dicitur, quia ejus vitæ desiderium visioni jam pacis intimæ assimilatur. *Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Id est, charitate unita [Al., juncta] et compacta, ut nullus locus hosti per malum discordiæ aperiat, quia solummodo in unitate pacis terribiles sumus hosti.

VERS. 5. — *Averte oculos tuos a me, qui ipsi me avolare fecerunt.* Id est, oculos mentis tuæ. Noli quærerere in tuæ peregrinationis itinere perfecte me cognoscere, quod fieri non potest; quia quo intentius me agnoscere quæris, eo certius me incomprehensibilem esse intelliges; et non quæras in via præmium, quod tibi in patria reservatur. *Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.*

VERS. 6. — *Dentes tui sicut greges ovium, quæ ascenderant de lavacro, omnes gemellis fetibus et sterilis non est in eis.* Hi versiculi prius expositi sunt, sed re-

petitio firmitatis est indicium. In capillis populi, in dentibus doctores, in gemellis fetibus duo præcepta charitatis intelliguntur.

VERS. 7. — *Sicut cortex mali punici genæ tuæ absque oculis tuis.* Genæ sanctæ Ecclesiæ spirituales sunt Patres, qui virtutibus sunt mirabiles, et moribus venerabiles, et in Christi cruce gloriari non erubescerent. Et hæc magna sunt valde quæ videntur in ea, sed multo majora quæ non videntur et in futurum reservantur.

VERS. 8. — *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentularum non est numerus.* Reginæ sunt, quæ amore sponsi et cœlestis præmii intuitu per prædicationem veritatis et fidei, et sacri baptismatis fontem, sobole æterno Regi [spiritali] generant. Concubinæ sunt, quæ carnalibus solummodo [Cod. Vat., quæ carnali solummodo commodo] Christum prædicando vel baptizando docent. Et ideo illæ perfectione senarii numeri, per decalogum [Al., denarium] multiplicatæ; hæc octonarii imperfectione non sinceriter decalogum servant designantur. Adolescentulæ sunt animæ nuper Christi gratia renatæ, quarum summa, propter multitudinem [Cod. Vat., præ multitudine] civium cœlestium numerum transcendit.

404 **VERS. 9.** — *Una es [Cod. Vat., est], columba mea, perfecta mea.* Sancta videlicet et universalis per totum orbem Ecclesia. *Una est matrem, electa genitrici [Cod. Vat., matris... genitricis] suæ.* Id est, cœlesti Jerusalem, quæ est mater omnium nostrum, unde ad nos gratia sancti Spiritus descendit, per quam renascimur Deo. *Viderunt eam filie Sion et beatissimam prædicaverunt: reginæ et concubinæ laudaverunt eam.* Quas prius dixit adolescentulas, nunc filias nominat. Reginæ et concubinæ idem sunt quæ ante, quæ omnes catholicam laudant Ecclesiam.

VERS. 10. — *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Progreditur Ecclesia quasi aurora, quia jam veri luminis in ea sol ortus, mundo post tenebras longæ ignorantie monstratur. *Pulchra ut luna; quia sole justitiæ illustrata noctem mundi illuminat. [Electa ut sol], quia imaginem sui conditoris in omni justitia, sanctitate et pietate [Cod. Vat., veritate] portat. Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Terribilis aeris [Cod. Vat., aereis] potestatibus in unitate charitatis, fidei et spei.

VERS. 11. — *Descendi ad hortum nucum, ut viderem poma convallis.* Hortus etenim ueum est Ecclesia præsentis sæculi [Cod. Vat., Ecclesia præsens], ubi nostras conscientias alterutrum minime videmus, sed fracta per tentationem testa corporis, apparebit internæ dulcedinis gustus. Poma convallis fructus est humilitatis. Descendit sancta Ecclesia per doctores sanctos, qui proficiunt ad fructus bonos, quive adhuc indigent doctrinæ irrigatione. *Ut inspicerem si florisset vinea.* Inspicerem si virtutum studia florissent. *Et germinassent mala punica.* Si qui ad exemplum Dominicæ passionis præparati essent suum fundere sanguinem.

VERS. 12. — *Nescivi, anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.* Nescivi dona gratiæ spiritualis in te esse, sponsa, sed anima mea conturbavit me propter introductionem [Cod. Vat., inductionem] Novi Testamenti, et evangelicæ quadrigæ, qua [Cod. Vat., quia] Aminadab (qui interpretatur, *populi mei spontaneus*) id est, Christus, per totum vehitur mundum; cui Ecclesia consolando mox respondet.

VERS. 13. — *Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te.* Noli turbata esse, sed revertere ad agnitionem tui Redemptoris, qui tibi toties in prophetis et lege promissus est. Revertere puritate fidei, operum perfectione. O Sunamitis, id est, captiva, jam vinculo infidelitatis penitus ab-raso [Verba penitus ab-raso omissa in Cod. Vat.], revertere ad tuam Redemptorem, ut salvaris.

CAPUT VII.

VERS. 1. — *Quid videbis in Sunamite, nisi choras castrorum?* Tu doles Synagogam obduratam; prope est tempus quo choras bollantium adversus malignos spiritus, et laudantium Deum videbis in ea. *Quam pulchri sunt gressus tui in calcemontis, filia principis!* Nunc laudes Ecclesiæ ab ipso Sponso proferuntur: et primo operum constantia, et mortificatio voluptatum laudantur in ea, quam et filiam principis, id est Christi, ob gratiam baptismatis et nobilitatem virtutum nominat. *Juncturæ feminum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt per manum artificis.* Duorum concordia populorum spirituali prole fecundantium in junctura feminum designatur; quæ sicut monilia fabricata sunt manu artificis, id est, ineffabili largitate Conditoris nostri firmata: in monilibus bona opera exprimuntur.

VERS. 2. — *Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.* Umbilicus, id est, fragilitas infirmitatis nostræ contra fidem [Cod. Vat., om. verba: contra fidem]. Crater sit tornatilis, cum conscientia mortalitatis, atque infirmitatis nostræ ad-muniti calicem verbi salutaris proximis prompta mente propinare satagimus. *Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis.* Acervus tritici vallatus liliis est, cum abundantia boni operis sola spe perpetuæ lucis colligitur. In ventre, memoria; in tritico, multiplicatio boni operis; in liliis, castitas spei exprimitur. Item in tritico, panis; et in cratere potus, qui pauperibus datur, exprimitur.

VERS. 3. — *Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemelli capræ.* De hoc versu superius dictum est. Duo ubera doctores sunt utriusque populi; hinnuli gemelli duo testamenta sunt invicem concordantia ^b.

405 VERS. 4. — *Collum tuum sicut turris eburnæ* [Cod. Vat., eburnæ]. In collo item doctores designati sunt, qui turri eburnæ pro firmitate [Cod. Vat., propter firmitatem] et pulchritudine comparantur, quia civitati Dei et robur præstant et decus. *Oculi tui sicut piscine in Hesebon, quæ sunt in porta filis multitudinis.* Item oculi Ecclesiæ doctores sunt

^a Vulg., femorum.

A propter providentiam, sicut collum propter nutrimentum. Et recte piscine comparantur, quia fluentia doctrinæ suis auditoribus præbere non cessant. *Esebon* cingulum mœroris interpretatur, quia sancti pro vana lætitia carnis cingulo abstinentiæ constringuntur. Et bene in portis filis multitudinis, ob abundantiam populorum concurrentium per portam fidei in Ecclesiam. *Nasus tuus sicut turris Libani.* Item in naso verbi Dei dispensatores, causa discretionis, designantur. *Turris*, quia eminentissimum locum tenent in Ecclesia. *Quæ respicit contra Damascum.* Id est, sanguinarios et impios; quia Damascus *sanguineus bibens* interpretatur. Significat carnales et crudeles, contra quos sancti doctores in turris Libani, id est, firmitate Ecclesiæ, semper vigilant.

B VERS. 5. — *Caput tuum ut Carmelus, et coma capitis tui [sicut] purpura regis vincta canalibus.* In capite mens designatur; in comis cogitationes; et sicut capite membra, ita mente cogitationes reguntur, ut in Carmelo (qui interpretatur *conscientia circumcissionis* [conclusa semicirculis omissa in Cod. Vat.]). Id est, sublimibus, et passione, quæ nomine purpuræ exprimitur, versentur. Canales præcordia sunt sanctorum, in quibus alligantur tales cogitationes.

VERS. 6. — *Quam pulchra es et quam decora, charissima in deliciis.* Pulchra fide et opere decora. Charissima in deliciis, id est, spiritualibus virtutibus.

VERS. 7. — *Statura tua assimilata est palmæ.* Id est, rectitudo operationis bonæ semper ad victoriam tendit. *Et ubera tua botris.* Uberibus doctores Ecclesiæ propter lac primæ eruditionis comparantur, et botris æquantur propter mysteria dulcissimæ [Cod. Vat., dulcissima] æternitatis.

VERS. 8. — *Dixi, ascendam in palma, apprehendam fructus ejus, et erunt ubera tua sicut botri vineæ.* Aptè quidem crux victrix [Cod. Vat., victoriosissima crux] palmæ comparatur, in quam Christus ascendens apprehendit fructus ejus, id est, dona quæ largitus est sanctæ Ecclesiæ, quæ ex illo tempore botros vineæ germinavit, id est, sanctos doctores, qui majore scientia et gratia, post crucem et resurrectionem Salvatoris, abundabant. *Et odor oris tui [Cod. Vat., et odores tui] sicut malorum.*

D VERS. 9. — *Guttur tuum sicut vinum optimum ad potandum.* In gutture vox præsentis doctrinæ; in odore fama absentis designatur: et ideo vino illa propter fragrantiam virtutum, hæc malis ob suavitatem absentis famæ comparatur. *Dignum dilecto meo.* Rapuit enim sponsa verbum ex ore sponsi, quia ille vino optimo eam comparavit et subjecit; *Dignum dilecto meo*, id est, tanta sublimitas est evangelicæ prædicationis, ut ipse dilectus primus, per hanc in carne apparens, mundo iter cœlestis aperuerit. *Labiisque et dentibus illius ruminandum.* Id est, apostolis prædicatoribusque maxime [Cod. Vat., maximis] dedit ad meditandum.

VERS. 10. — [Ego dilecto meo, et non alteri, cui

^b Cod. Vat., c hinnuli gemelli propter unam concordiam. ^a

itam curam servitutis et dilectionis impende], *Et* A
et me conversio ejus. Me solam diligit, et adjuvat, ne
 deficiam in via.

VERS. 11, 12. — *Veni, dilecte mi, egrediamur in
 egrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad
 vineas, videamus si floruit vitis, si fructus parturient,
 si floruerunt mala punica.* Quia nullatenus sancta
 Ecclesia, vel ad bene operandum egrediendo proce-
 dere, vel in exercitio bonæ operationis persistendo
 commorari, vel saltem ad propositum bene agendi
 assurgere, vel animos auditorum suorum, quantum
 profecerint, discernere sufficit, nisi Dei gratia adju-
 ta, qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus,
 usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxvii, 20).
 Item in agro Christiani, in villis pagani, in vineis
 Ecclesie, in floribus fides, in fructibus virtutes, in
 malis punice martyrium designatur. In his enim sin-
 gulis sponsa dilecti sui præsentiam quaerit. *Ibi dabo
 tibi ubera mea.* Id est, parvulorum meorum pæ-
 dagogos, quia in his omnibus proficiunt doctores
 sancti.

VERS. 13. — *Mandragoræ dederunt odorem in por-
 tis nostris.* Mandragora, propter multimoda medica-
 minum genera, sanctorum virtutibus comparatur.
 Portæ Ecclesie 406 doctores sunt sancti. In hu-
 jusmodi portis mandragoræ dant odorem, cum spiri-
 tuales quique ex se virtutum famam [Cod. Vat.,
 palmam] longe lateque spargunt. *Omnia poma nova
 et vetera, dilecte mi, servavi tibi.* Poma nova et ve-
 tera, præcepta sive promissa sunt novi et veteris
 testamenti, quæ omnia ad ejus gratiam refert Ec-
 clesia.

CAPUT VIII.

VERS. 1. — *Quis mihi det te fratrem meum, sugen-
 tem ubera matris meæ.* Vox ista est antiquorum justo-
 rum, optantium adventum Christi in carne. *Sugentem
 ubera matris meæ,* id est, in synagoga nasci ac nu-
 triri, juxta humanæ conditionis naturam. *Ut inve-
 niam te foris.* Intus erat dilectus, dum in principio
 erat Verbum; foris, dum Verbum caro factum est.
Et deosculer te. Id est, facie ad faciem videam, et
 ore ad os loquar. *Et jam me nemo despiciat.* Ante ad-
 ventum Christi intra angustias Judææ tantum fuit
 Ecclesia; post ascensionem, in toto mundo dilatata
 fuit et venerabilis.

VERS. 2. — *Apprehendam te.* Prompta ac fideli
 devotione venientem excipiam. *Et ducam te ad do-
 mum matris meæ.* Peracta carnis dispensatione re-
 deuntem, lætis ducam luminibus in domum matris,
 ubi cælestis Jerusalem mater est nostra. *Ibi me do-
 cebis.* Facies me potiora sperare dona, quam in lege
 habuissem. *Et dabo tibi poculum ex vino condito.* Id
 est, ferventem amorem, variis virtutum pigmentis
 ornatum. *Et mustum* [Cod. Vat., *mistum*] *malorum
 granatorum meorum.* Id est, gloriosum sanctorum
 martyrum triumphum, qui ferventissima charitate
 per ferrum flammæque ad te transire non dubi-
 tant.

* Cod. Vat.: « Sancti vero totius substantiam pro

VERS. 3. — *Læva ejus sub capite meo, et dextera
 illius amplexabitur me.* Læva incarnationis Christi
 dona designat; et dextera futura sanctorum eum
 Christo gaudia exprimit.

VERS. 4, 5. — *Adjuro vos, filie Jerusalem, et
 susciteis, neque evigilare facietis [dilectam], donec
 ipsa velit. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto,
 deliciis affluens? Vox Synagogæ mirantis, quomodo
 Ecclesia de deserto gentilitatis in sponsi subito am-
 plexus ascendisset. Deliciis affluens, id est, omnium
 donorum pulchritudine. *Innixa super dilectum suum.*
 Omnia quæ habet, ad gratiam dilecti, illi soli inni-
 tendo, referens. *Sub arbore malo suscitavi te.* Respon-
 dit pro sponsa Synagogæ ipse sponsus. *Sub arbore
 malo excitavi te,* id est, sub arbore crucis a perpetua
 morte revocavi [Cod. Vat., renovavi] te, ut aposto-
 los et cæteros electos ex Judæa. *Ibi corrupta est ma-
 ter tua; ibi violata est genitrix tua.* Id est, major pars
 plebis Christum negando, et Barabham eligendo, ad
 crucem reprobatam est.*

VERS. 6. — *Pone me, ut signaculum super cor tuum,
 ut signaculum super brachium tuum.* Signaculum bra-
 chio vel digito ob memoriam ejuslibet rei ligamus.
 Per cor cogitatio, et per brachium designatur ope-
 ratio. Si me velis habere sponsum, intus sit charitas
 in fide non ficta, et foris operatio devota. *Quia fortis
 ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.* Fortis
 est usque ad mortem mea dilectio in te, o Synagoga!
 sed tua æmulatio dura in me fuit, sicut infernus. Sed
 verte æmulationem in dilectionem, et eris mihi sponsa
 et soror et amica. *Lampades ejus lampades ignis
 atque flammarum.* Dilectionis lampades corda sunt
 fidelium. *Ignis,* propter fervorem cordis; *flamma-
 rum,* propter operationis [Cod. Vat., orationis] effi-
 caciam.

VERS. 7. — *Aquæ multæ non potuerunt extinguere
 charitatem, nec flumina obruent illam.* Aquas multas
 et flumina, tentationum dicit incursus, quæ visibi-
 liter vel invisibiliter animas fidelium impugnare non
 desinant, quibus charitas non cedit. *Si dederit homo
 omnem substantiam domus suæ pro charitate* [Cod.
 Vat., *dilectione*], *quasi nihil despiciet eum.* Sancti
 vero totius mundi substantiam pro dilectionis magni-
 tudine relinquentes, nisi etiam se ipsos abjiciant,
 nihil proficiunt *.

VERS. 8. — *Soror nostra parva, et ubera non habet;
 quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda
 est?* Prima nascentis Ecclesie de gentibus tempora
 significat [Cod. Vat. et al., designat], quando adhuc
 et parva fuit numero, et minus idonea prædicare
 verbum 407 quasi Sponsus Synagogæ dixisset de
 ea: *Quid faciemus sorori nostræ in die, quando allo-
 quenda est?* ac si aperte dicat, parva quidem numero
 est Ecclesia gentium, et necdum [Al. add ad] verbis
 mysterium [Cod. Vat., ministerium] subire sufficit;
 quid ergo tibi videtur, o Synagoga, de sorore facien-
 dum nostra, quando alloquenda est, id est, per verbi

dilectionis magnitudine quasi nihil despiciabant. »

ministerium ducenda in fidem? Synagogæ tacenti ipse Sponsus, quid fieri debeat, respondit :

VERS. 9. — *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea.* Ac si diceret, si aliquos habet in se fortes in fide, vel claros ingenio, vel philosophia instructos, addemus illis propugnacula argentea, id est, scientiam divinarum Scripturarum, ut eo facilius possint tutari infirmos atque indoctos. *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.* Si sint simplices, tamen docendi studio inhiantes, proponamus illis priorum exempla justorum, quo certius et efficacius docendi opus implere possint. Cedri, virtutes sanctorum, et tabulæ latitudinem charitatis designant. Ad hæc ipsa respondet Ecclesia.

VERS. 10. — *Ego murus.* Ego de vivis compacta sum lapidibus, et glutino charitatis adunata, et super fundamentum immobile ædificata. *Et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo,* id est, doctores habens fortissimos ceu turris, qui et parvulos nutrire sciunt et omnia maligni jacula expellere. Et hoc mihi accidit ex eo tempore, quo Christus me reconciliavit, [et pacem per eum reperi]. *Quasi pacem reperiens.* Quia ipse est pax vera, faciens utraque unum.

VERS. 11. — *Vinea fui pacifico in ea, quæ habet populos.* Vinea, id est, catholica Ecclesia fructu abundans fidei, fuit pacifico, id est Christo, qui omnia pacificavit in caelis et in terris in ea congregatione, quæ multos populos possedit ex toto orbe, non in Judæa solum. *Tradidit eam custodibus, prophetis et apostolis, vel angelicis dignitatibus.* *Vir affert pro fructu ejus mille argenteos.* Id est, pro retributione æterna hujus vineæ, affert mille argenteos; id est, pro acquisitione regni cœlestis, qui est fructus vineæ, cuncta, quæ mundi sunt, reliquit. Millenarius numerus pro perfectione ponitur, id est [F., illius], qui

omnia reliquit. Argentei pro omni pecunia accipiuntur.

VERS. 12. — *Vinea mea coram me est.* Et hæc vox Sponsi est. Verum etsi te aliis commendem custodibus, tamen te semper in mea habeo præsentia, videns et remunerans laboris tui devotionem in omnibus. *Mille tui pacifici.* Mille tui, subauditur, argentei; quasi dixisset, qui pro amore meo cuncta sua dimittunt, in pace habent reservata, significans simplices in Ecclesia, qui omnem substantiam suam, millenario numero designatam, pro charitate Dei amittunt. *Et ducenti his, qui custodiunt fructus ejus.* Id est, argentei his, qui custodiunt fructus ejus; qui sunt doctores sancti, qui omnia mundi dimittunt, et in verbo prædicationis laborare non cessant. Hi duplici remuneratione, quæ ducentario designatur, donantur apud me.

VERS. 13. — *Qui habitas in hortis, amici auscultant.* Quia locutio nostra finienda est, hoc ultimum vale a me audito. Semper habitat [Cod. Vat., habita] in hortis virtutum, et scito quod amici, id est angelici spiritus et animæ sanctorum, semper te considerant et tuo gaudent profectu. *Fac me audire vocem tuam.* Id est, vox prædicationis, quantum vales, semper audiatur a me. Ad hæc sponsa respondit :

VERS. 14. — *Fuge, dilecte mi, et assimilare caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum.* Ac si aperte dicat quoniam in carne apparens præcepta ac dona vitæ mihi tulisti, nunc his peractis revertere in sinum Patris [o mi dilecte, assimilare caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum]. Et hoc mihi sit solatium, quod cum continua visione non queam [Cod. Vat., nequeo] te cernere, saltem crebra visitatione me consolari dignari velis [Cod. Vat., saltem crebra visione me consolari memento].

408 EPISTOLA AD DAPHNIN.

De illo Cantico canticorum loco : *Sexaginta sunt reginæ et octoginta concubinae* (Cant. vi, 7).

MONITUM PRÆVIUM.

Præsentem epistolam, seu commentationem citati ex Canticis loci, primo Canisium tom. VI Lect. Antiq., pag. 366-368, seu tom. II edit. Basnagii, part. 1, pag. 540, ex bibliotheca celeberrimi monasterii S. Galli, edidisse creditur; quamvis Antonius Possevinus, tom. I Appar. Sacri, pag. 35, antiquiorem editionem, factam anno 1568, una cum commentaria in Psalmos, recenseat. Cl. Quercetanus editionem Canisii secutus est, illamque inter Opera B. Fl. Alcuini recensuit pag. 306. Quam editionem nos quoque sequimur, collatam cum veteri codice ms. Salisburgensi, unde quasdam differentes lectiones adnotavimus. *Juvenis, ni fallor, ait Basnagius loc. cit., erat adhuc, cum hanc epistolam scripsit Alcuinus; quippe inter familiares latitare cupiebat, doctorum judicia reformidans, nec eorum conspectu sese præsentare audebat.* Parvi quoque momenti esse hanc epi-

istolam censent scriptores Hist. litt. Franciæ, tom. IV, pag. 305, n. 6.

De Daphni seu Daphini omnia nobis ignota, nisi quod Alcuini fuerit discipulus, cui suum dolorem de perversa vivendi ratione, cui alter discipulus, Cuculus nomine, se dederat, significavit, quem plangit singulari carmine, suo quoque loco ex Analectis Cl. Mabillonii exhibendo.

Dilectissimo filio meo Daphini [Ms., Daphni], Albinus Pater salutem.

Quia pridem de numerorum ratione mecum egisti, interrogans quomodo in excellentissimo Cantico Salomonis sexagenarius numerus reginæ conveniret, et octogenarius concubinis, et cur adolescentule sine numero essent: igitur et si noverim te plenam [Ms., plenariam] hujus rationem in sanctorum Patrum tractatibus legisse, tamen ne tuam contristem sollicita-

* In Cod. ms. Salisb. titulus: *De sexagenario numero reginarum, et octogenario concubinarum.*

dicam, dicam quod meæ videtur imperitiæ posse convenire, et quod tantum inter familiares aures latitare velim, quia me publice [*Ms.*, publico] magnorum doctorum iudicio præsentare non audeo.

Legimus enim in numerorum subtilissima ratione, alios numeros esse pares, alios impares; et item parium numerorum alios esse perfectos, alios esse imperfectos: item et imperfectorum alios esse superfluos, alios exiguos. Pares autem numeri sunt, qui in duo æqualia dividi possunt: ut octo in bis quatuor, et quatuor in bis duo. Impares sunt, qui in duo æqualia dividi non possunt, ut septem vel novem; quos si divides, duas æquales in eis [partes] invenire non poteris: item ipsorum parium numerorum alii sunt perfecti, alii imperfecti. Perfectus numerus est qui partibus suis impletur, nec diminutione frangitur, nec multiplicatione partium superabundat, ut senarius numerus. Habet enim senarius numerus dimidiam sui partem tres, et tertiam duo, et sextam unam, qui simul juncti eundem implent senarium; nam unum, duo, tres, faciunt [sex] qui partibus suis impletur. Nec diminutione frangitur, nec abundantia superescit; idcirco perfectissimus Creator, qui universa valde bona creavit, in eo numero originalis mundi creaturas condidit, ut ostenderet, omnia in suo genere esse perfecta, quæ condidit.

Item octonarius [*Edit.*, octogenarius] numerus, si eum in partes a se ipso nominatas divides, minor se ipso ipse invenitur, habet enim dimidiam sui partem quatuor, et quartam duas, et octavam unam: quæ simul ducta octonarium non implent, sed septenarium; unum, duo et quatuor septem efficiunt, non octo: et 409 idcirco secunda hujus generis [*F.*, humani generis] origo ab octonario numero crescere coepit. Videlicet octo animas in arca esse legimus, a quibus totius humani generis multitudo pullulavit, ut ostenderetur, secunda origo esse imperfectior, quam prima, quæ senario numero creata est. Inde et Redemptor noster et Reparator primæ perfectionis, sicut Adam sexta die ex virgine terra creatus est, ita ille sexta ætate ex virgine Maria factus est homo, ut senarii numeri perfectionem suo dicaret adventu, quam in primi hominis monstravit conditione.

Item progressionem numerorum articulis, quasi quibusdam unitatibus, ad infinita crescere per quasdam finitas formas videmus. Nam prima progressio numerorum est ab uno usque ad decem. Secunda a

decem usque ad centum. Tertia a centenario usque ad millenarium. Et eandem regulam perfectionis [vel imperfectionis], quæ [*Leg.* quam] prima unitas in suis numeris pro [*Ms.*, sub] denario servat, eandem et secundam in suis denariis sub centenario servare necesse est. Nam sicut senarius numerus in suis partibus per unitatem positus [*Ms.*, positus] perfectus est in seipso, ita et sexagenarius partibus suis positus per denarium perfectus esse noscitur, ita ut semper in sexagenario denarius locum obtineat unitatis in senario, et sit illius divisio per partes suas ejusmodi: medietas sexagenarii est tricenarius, sicut ternarius senarii; et est tertia pars vicenarius, sicut binarius in senario; et denarius in eo locum teneat unitatis; quæ summa si colligitur eundem implet sexagenarium. Decem itaque, et viginti, et triginta, sexaginta sunt, sicut et tres, et duo, et unum, sex.

Poteris et per te ipsum, juxta eandem regulam, octogenarii explorare diminutionem. Nam octogenarii quadragenarius medietas est, et viginti quarta pars, et denarius octava: quæ simul ducta septuaginta faciunt non octoginta, nam decem, viginti, quadraginta, septuaginta sunt [*Ms.*, faciunt].

Sexaginta vero reginæ et octoginta concubinæ rectores sunt sanctæ Ecclesiæ. Sed alii ex illis propter solam Christi charitatem docent; alii, terrena sequentes commoda, laborant in Ecclesia, non cœlestis patriæ labore [*Ms.*, ardore], sed terreni lucri gratia desudant in docendo. Hi sua in perfectione [*F.*, imperfectione] octogenario numero comparantur: illi perfecta beatitudine sexagenario designantur, ut reginarum nomine digni efficiantur, quia spiritualem sobolem propter amorem solummodo Sponsi, et multiplicandis filiis in cœlestem patriam, felicem prolem baptizando, seu prædicando generare non desistunt. Illi vero concubinarum nomine denotantur, quia sæculi ambitione, vel temporalis honoris gratia, prædicando seu baptizando nobiles quidem generant sæpe filios, sed illi ignobiles in semetipsis permanent. Quorum contubernium, filii charissime, fuge, obsecro, et si te quocumque Dei misericordia doctorem dignetur efficere, tu pro ejus amore laborare non cesses, qui pro tua salute sanguinem suum fundere non dubitavit, ut tibi sint mercis [*Ms.*, sit merces] non perituræ divitiæ, sed perpetua gloria in cœlesti thalamo Domini [nostri] Jesu Christi, cui laus et gloria in omnes æternitates. Amen.

410 OPUSCULUM QUARTUM.

COMMENTARIA SUPER ECCLESIASTEN.

MONITUM PRÆVIUM.

Præsens commentarius publicis typis primo, quantum scitur, prodiit Argentorati, vel (ut in Bibl. Baluziana, tom. II, pag. 603, notatur) Basileæ apud Joannem Bebelium, anno 1531, in-8°. Inde Cl. Quercetanus illum in suam collectionem transcripsit. Editionis præterea Parisiensis de anno 1589 mentionem faciunt compilatores magnæ Bibliothecæ ecclesiasticæ, quæ tamen ab omnibus aliis eruditis ignoratur.

Editionem Cl. Quercetani continuis cum cod. ms.